

hebben getracht hun geloofsgenoten tegen deze en andere kwade praktijken te behoeden. Zij traden soms in onderhandeling met de agenten der reders of de schippers, accordeerden met hen en betaalden de gelden, die de emigranten – als ze geld hadden – meestal in Pruisische daalders hadden meegebracht. Hadden ze geen geld, dan werden, zoals reeds werd gereleveerd, soms de overtochtskosten voorgeschoten en later met de Amsterdamse commissie verrekend. Ook is het wel gebeurd, dat er geen overtocht voor hen werd besproken en betaald, maar dat hun enig geld werd verstrekt om naar de Palts terug te keren. Een enkele maal hebben de diakenen ook een aanbevelingsschrijven opgesteld, waarin zij aan de schipper meedeelden, dat de passagegelden bij aankomst in Philadelphia door familieleden aldaar zouden worden betaald. Steeds eisten onze Rotterdamse Doopsgezinden, dat de emigranten voorzien waren van een behoorlijke attestatie, getekend door de „dienaren”, i.e. predikers en diakenen van de gemeente van herkomst. Behalve de passage moest soms ook geregeld worden de aankoop van levensmiddelen voor de scheepsreis. Enkele zaken, als water, brandewijn, thee en o.a. Westfaalse hammen, kon men gemeenlijk wel aan boord kopen, maar de rest moest men meenemen voor de tijd van circa tien weken. Als normaal rantsoen wordt genoemd: 24 pond gerookt vlees, 15 pond kaas, $8\frac{1}{4}$ pond boter, 70 pond beschuit, $1\frac{1}{2}$ maat erwten en 1 maat gerst. Bovendien moest men zelf de utensiliën meenemen om de spijzen aan boord te bereiden, dus potten en pannen; verder gingen gewoonlijk enig huisraad, niet te vergeten „een ijzeren kagchel” en een aantal landbouwwerktuigen mee. Huisraad en landbouwgereedschappen kwamen al mee uit de Palts, soms ook geheel of gedeeltelijk de mondvoorraden. Doch de laatste werden ook vaak in Rotterdam ingeslagen, waarvoor men bij de doopsgezinde grutters als Van Meurs of Messchaert en Zoonen, en anderen billijk en goed terecht kon.

Een enkele maal moest iemand wegens ziekte in Rotterdam achterblijven. Dan ontfermden weer de diakenen zich over hem of haar, betaalden de doktersrekening, of de begrafenkosten.

En dan de zeereis! Als het voorspoedig ging, tien weken, soms veel langer! De zeereis met al zijn bezwaren en gevaren! Met het ziek worden en sterven aan boord. De „John and William” verliet Rotterdam in 1732 met 120 passagiers en kwam na zeventien